

Лозо Олена Вячеславівна
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри екологічного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ ЗАПОВІДНИК – ПРИКЛАД ВІДНОВЛЕННЯ ЛАНДШАФТУ, ЩО ЗАЗНАВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАТАСТРОФИ

Аналізуючи чинне законодавство можна виявити лише поверхневі аспекти правового регулювання використання, охорони та відновлення антропогенних ландшафтів. Автором у своїй кандидатській дисертації було розглянуто різні позиції та наукові погляди щодо класифікації ландшафтів за соціально-економічною функцією та запропоновано серед інших окремо виділяти екологічно небезпечні ландшафти, в т. ч. ландшафти, що зазнали екологічних катастроф. Саме до таких ландшафтів вважаємо доцільним відносити території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

До квітня 1986 року Чорнобильська зона була чи не найбільш освоєною частиною українського Полісся. Всі придатні ділянки були розорані, їх оточували дренажні канали, переважна більшість лісів у цій місцевості були штучно насадженими, довкола міст Чорнобиль і Прип'ять були промислові майданчики та дачні селища городян. Нині покинуті поля поступово заростають лісом, а дренажні системи стали царством бобрів. Ці працюючі тварини перегороджують колишні канали своїми загатами, і колись осушена місцевість знову стає заболоченою, а це приваблює болотних птахів та інші види тварин, характерних для диких куточків Полісся.

За словами багатьох спеціалістів природні комплекси відновилися до того стану, який вони мали тут у XVII-XVIII століттях. Біологи стверджують, що тут утворилася унікальна для Полісся екосистема, більше характерна для скелястих гірських масивів: хижі птахи гніздяться на балконах, як на скелях, рисі та кабани використовують квартири нижчих поверхів як природні печери. Колишній міський стадіон став густим молодим лісом, де знаходять притулок лосі, олені та козулі.

Окрім смертей, хвороб та відселення цілих міст і районів, Чорнобильська катастрофа дала досить несподіваний побічний ефект: відродження дикої природи у її первісному вигляді. Тому у день 30-ї річниці з дня катастрофи 26 квітня 2016 року завдяки Указу Президента «Про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника» ця унікальна територія набула статусу об'єкту природно-заповідного фонду міжнародного значення. До території заповідника включено близько 227 тисяч гектарів земель державної власності, що перебувають у постійному користуванні у Державного агентства України з управління зоною відчуження, вилучаються у цього землекористувача та надаються біосферному заповіднику в постійне користування. Заповідник охоплює дві третини зони відчуження, за винятком найбільш забруднених територій навколо ЧАЕС. Але навіть там, в умовах жорсткого радіаційного фону, виникають природні комплекси, які дивують відвідувачів та цікавлять дослідників.

Феномен Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника привертає увагу не лише українських, а й світових науковців. Заповідник, за задумом Мінприроди і Державної агенції з управління зоною відчуження, має стати майданчиком для їхньої роботи. Чорно-

бильський заповідник вже уклав угоду з японськими науковцями, що вивчають вплив аварії на АЕС «Фукусіма-1» на флору та фауну.

Згідно з п. 2.1. Наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 3 лютого 2017 «Про затвердження Положення про Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник» він має на меті: збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся, забезпечення підтримки та підвищення бар'єрної функції зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення, стабілізації гідрологічного режиму та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами, сприяння організації та проведенню міжнародних наукових досліджень з урахуванням Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Наказом передбачається декілька видів діяльності, дозволеної на території заповідника: наукова та науково-технічна діяльність (п. 6), екологічна освітньо-виховна робота (п. 7), рекреаційна діяльність (п. 8) та ін.

За 2016 рік, за офіційною статистикою, кількість відвідувачів, яких привозять до зони турфірми, що співпрацюють з агентством, подвоїлася і сягнула 32 тисяч людей.

Створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника стало першим важливим кроком до відродження територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок техногенної катастрофи, та є блискучим прикладом правового регулювання використання, охорони та відновлення такого антропогенного ландшафту як екологічно небезпечного ландшафту, що зазнав екологічної катастрофи.

На нашу думку охоронний режим території біосферного заповідника також має велике значення для України як сторони багатьох міжнародних природоохоронних угод, програм та конвенцій, наприклад, Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин, Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів та ін., адже через територію України мігрують деякі види ссавців, її також перетинає один з основних шляхів міграції птахів з Європи до інших частин світу. Згодом, потенційним є включення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника до списку територій, що будуть охоронятися на міжнародному рівні.